

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Davida Uhlíře, soudce Tomáše Lichovníka a soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové o ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. M. V.**, zastoupeného JUDr. Vladimírem Dvořáčkem, advokátem se sídlem Sokolovská 32/22, Praha 8, proti výroku III. usnesení Okresního soudu v Teplicích č. j. 6 T 149/2014-1238 ze dne 22. 12. 2014 a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 109/2015-1409 ze dne 8. 4. 2015, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 109/2015-1409 ze dne 8. 4. 2015 bylo porušeno základní právo stěžovatele na nestranného soudce podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a presumpce nevinny podle čl. 40 odst. 2 Listiny.**
- II. Toto usnesení se proto ruší.**
- III. V části směřující proti výroku III. usnesení Okresního soudu v Teplicích č. j. 6 T 149/2014-1238 ze dne 22. 12. 2014 se ústavní stížnost odmítá.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Předchozí průběh řízení

1. Stěžovatel je stíhán pro přečin nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 1 trestního zákoníku, zločin nedovoleného ozbrojování podle § 279 odst. 3 písm. a), b), odst. 4 písm. b) trestního zákoníku a pro přečin padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku. Věc je vedena u Okresního soudu v Teplicích (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 6 T 149/2014, předsedou senátu je Mgr. Martin Roubalík. Stěžovatel se již několikrát bránil ústavní stížností proti rozhodnutím, která obecné soudy v souvislosti s tímto trestním řízením vydaly. Ústavní soud žádné z těchto předchozích ústavních stížností nevyhověl.

2. Nejprve byl stěžovatel vzat do tzv. útěkové vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu. Jeho ústavní stížnost proti tomuto rozhodnutí Ústavní soud odmítl usnesením sp. zn. III. ÚS 2558/14 ze dne 14. 8. 2014 jako zjevně neopodstatněnou.

3. Poté v rámci trestního řízení před okresním soudem stěžovatel učinil několik podání, v nichž uvedl, že předseda senátu Mgr. Roubalík ve spolupráci s policií manipuluje důkazními prostředky tak, aby bylo řízení vedeno a skončeno v neprospěch stěžovatele. Na základě toho předseda senátu Mgr. Roubalík podal na stěžovatele trestní oznámení pro podezření ze spáchání zločinu krivého obvinění podle § 345 odst. 2, 3 písm. e) trestního zákoníku.

4. Následně okresní soud rozhodl, že předseda senátu Mgr. Roubalík je vyloučen z vykonávání úkonů v trestní věci stěžovatele. Okresní soud uvedl, že mezi stěžovatelem a předsedou senátu Mgr. Roubalíkem vznikl vztah „pachatel –

poškozený“, resp. svědek, a že „výtky obžalovaného velmi citelně a subjektivně zasáhly do osobností a profesní sféry předsedy senátu, který [...] subjektivně cítí, že by již nemohl nestranně tr. věc [stěžovatele] rozhodnout a projednat“. Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) ovšem poté ke stížnosti státní zástupkyně rozhodl, že Mgr. Roubalík z vykonávání úkonů v předmětné trestní věci stěžovatele vyloučen není. Stěžovatel proti tomuto rozhodnutí podal ústavní stížnost, v níž namítal, že podle jeho názoru Mgr. Roubalík není schopen v jeho věci nestranně rozhodovat. Tuto ústavní stížnost odmítl Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 252/15 ze dne 9. 2. 2015 jako zjevně neopodstatněnou. Z tohoto usnesení plyne, že Ústavní soud tehdy nepovažoval skutečnost, že předseda senátu Mgr. Roubalík podal na stěžovatele kvůli jeho výrokům trestní oznámení, za problematickou z hlediska nestrannosti tohoto soudce.

5. Další ústavní stížnost stěžovatele týkající se předmětného trestního řízení Ústavní soud odmítl usnesením sp. zn. III. ÚS 1223/15 ze dne 21. 5. 2015 jako opožděnou.

6. Následně okresní soud usnesením č. j. 6 T 149/2014-1003 ze dne 20. 11. 2014 zamítl žádost stěžovatele o propuštění z vazby a nevyhověl ani návrhům na nahrazení vazby jiným opatřením. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí zamítl krajský soud usnesením č. j. 4 To 107/2015-1415 ze dne 8. 4. 2015.

7. Okresní soud dále v usnesení č. j. 6 T 149/2014-1238 ze dne 22. 12. 2014 výrokem I. zamítl žádost stěžovatele o propuštění z vazby, výrokem II. zamítl jeho žádost o bezplatnou obhajobu a napadeným výrokem III. opět rozhodl, že předseda senátu Mgr. Roubalík není vyloučen z vykonávání úkonů v tomto trestním řízení. Stěžovatel totiž namítal, že předseda senátu Mgr. Roubalík se vůči němu dopustil trestného činu křivého obvinění tím, že na něho „nepravdivě podal trestní oznámení“ pro křivé obvinění (viz bod 3 výše). Okresní soud uvedl ve svém rozhodnutí, že tato námitka „postrádá (jako ostatně všechny předchozí) aspekt relevantnosti a racionality“ a není důvodná. Předseda senátu Mgr. Roubalík podle okresního soudu v trestním oznámení (viz bod 3 výše) a v původním rozhodnutí o svém vyloučení (viz bod 4 výše) „vysvětlil, proč se vůči němu [stěžovatel] dopustil zločinu křivého obvinění“. Podáním trestního oznámení na stěžovatele se tak předseda senátu „nedopustil téhož zločinu vůči [stěžovateli]“. Ze strany stěžovatele tak mělo jít „pouze o prázdné proklamace, které nemohou narušit nestrannost a nezávislost předsedy senátu“.

8. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí zamítl krajský soud napadeným usnesením č. j. 4 To 109/2015-1409 ze dne 8. 4. 2015. Co se otázky možné podjatosti Mgr. Roubalíka týče, ztotožnil se krajský soud s tím, že předseda senátu Mgr. Roubalík není vyloučen z úkonů v předmětné trestní věci. Krajský soud uvedl, že podle jeho názoru byla tato otázka již vyřešena v dřívějším usnesení krajského soudu ve spojení s usnesením Ústavního soudu, které se týkalo otázky podjatosti předsedy senátu Mgr. Roubalíka (bod 4 výše). Podle krajského soudu není důvodem k dalšímu rozhodování o věci tvrzení stěžovatele, že předseda senátu se svým trestním oznámením sám dopustil vůči stěžovateli trestného činu, ani trestní oznámení, které stěžovatel na předsedu senátu Mgr. Roubalíka podal.

9. Proti rozhodnutím uvedeným v bodech 6–8 se stěžovatel bránil ústavní stížností, v níž namítal, že soudy při rozhodování nerespektovaly tříměsíční lhůtu podle § 72 odst. 1 trestního řádu a nezabývaly se dostatečně možnostmi nahrazení vazby. Kromě zrušení těchto rozhodnutí se domáhal i toho, aby bylo nařízeno jeho okamžité propuštění z vazby. Ústavní soud tuto stížnost odmítl usnesením sp. zn. IV. ÚS 1383/15 ze dne 9. 6. 2015 zčásti jako návrh zjevně neopodstatněný, zčásti jako návrh, k jehož projednávání není Ústavní soud příslušný.

10. Poté stěžovatel podal další ústavní stížnost, o které Ústavní soud rozhoduje v tomto řízení. V této ústavní stížnosti stěžovatel argumentuje, že obecné soudy porušily jeho právo na nezávislého a nestranného soudce podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Touto ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení stejné dvojice rozhodnutí (body 7 a 8 výše, konkrétně se domáhá zrušení výroku III. rozhodnutí citovaného v bodě 7 a celého rozhodnutí citovaného v bodě 8) jako v předchozí ústavní stížnosti, avšak z jiného důvodu. V předchozí ústavní stížnosti (bod 9 výše) argumentoval, že soudy při rozhodování o vazbě nerespektovaly zákonnou lhůtu a dostatečně nezhodnotily možnosti nahrazení vazby, nyní argumentuje, že v jeho věci nerozhodoval nestranný soudce. Avšak i touto námitkou se Ústavní soud zabýval v jednom z předchozích řízení (bod 4 výše). Na základě zjištěných skutečností tehdy dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

II. Argumentace stran

11. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti poukázal na to, že předseda senátu Mgr. Roubalík v usnesení o svém vyloučení (viz bod 4 výše) uvedl, že se subjektivně cítí podjatý, neboť „výtky obžalovaného velmi citelně a subjektivně zasáhly do [jeho] osobnosti a profesní sféry“, a že by již nemohl nestranně trestní věc rozhodnout a projednat. Podle stěžovatele tím dokázal, že není nestranný, přičemž stěžovatel odkázal na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 371/04 ze dne 31. 8. 2004 (N 121/34 SbNU 255), podle něhož je nestrannost soudce především subjektivní psychickou kategorií, o níž je schopen relativně přesně referovat toliko soudce sám

12. Stěžovatel dále uvedl, že svými výroky (viz bod 3 výše) nemohl v žádném případě způsobit trestní stíhání předsedy senátu. Předseda senátu si toho jako právní profesionál měl být podle jeho názoru vědom. Trestním oznámením, které podal na stěžovatele, se předseda senátu sám mohl dopustit zločinu křivého obvinění. Stěžovatel měl proto „na svoji obranu“ podat trestní oznámení na předsedu senátu. Takto se stěžovatel a předseda senátu dostali do vzájemného postavení „pachatel – poškozený“, což má podle stěžovatele objektivně zakládat podjatost předsedy senátu. Objektivní podjatost dle stěžovatele dokazuje i stanovisko veřejnosti, které „vyjádřil spolek Liberty People [...], celá rodina a známí stěžovatele“.

13. Rozhodnutí okresního soudu bylo podle stěžovatele odůvodněno „zcela nedostatečně, neadekvátně a nesrozumitelně“. Navíc mělo dojít k „radikální změně právního názoru“, neboť dne 2. 10. 2014 soud předsedu senátu pro podjatost vyloučil, ale dne 22. 12. 2014 již nikoliv. Rovněž rozhodnutí krajského soudu je podle stěžovatele nedostatečné, neadekvátní a nesrozumitelné. Podle stěžovatele krajský soud „zmatečně tvrdí“, že okresní soud „znovu rozhodl, že není předseda senátu [...] vyloučen“, přestože podle usnesení okresního soudu ze dne 2. 10. 2014 vyloučen je.

14. Proto stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud zrušil výrok III. napadeného usnesení okresního soudu a napadené usnesení krajského soudu.

15. Okresní soud a krajský soud ve svých vyjádřeních pouze odkázaly na předchozí rozhodnutí obecných soudů a Ústavního soudu v této věci, vzhledem k tomu Ústavní soud nepokládal za potřebné zasílat tato vyjádření stěžovateli.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Přípustnost ústavní stížnosti

16. Ústavní soud konstatuje, že stěžovatel se domáhá zrušení napadených rozhodnutí pro porušení práva na nestranného soudce, neboť Mgr. Roubalík, předseda senátu Okresního soudu v Teplicích ve věci vedené u tohoto soudu pod sp. zn. 6 T 149/2014, je podle něho podjatý. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny podmínky pro věcné projednání této ústavní stížnosti. Zejména se musel vypořádat s tím, že stěžovatel již v minulosti podal dvě ústavní stížnosti, které se týkaly stejného trestního řízení, přičemž v jedné z nich stěžovatel napadl totožná rozhodnutí jako nyní (bod 9 tohoto nálezu), avšak z jiných důvodů. Ve druhé ústavní stížnosti stěžovatel argumentoval ve vztahu ke stejnému soudci ve stejném trestním řízení porušením práva na nestranného soudce (bod 4 tohoto nálezu). Obě ústavní stížnosti přitom byly usnesením odmítnuty, a to – v těchto částech – jako zjevně neopodstatněné.

17. Ústavní soud se svými usnesením vyjadřuje pouze k tomu, zda v okamžiku projednávání ústavní stížnosti byly splněny podmínky pro její věcné projednání [srov. § 42 odst. 1 a § 43 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Negativní rozhodnutí o této otázce nemůže bránit tomu, aby Ústavní soud později – budou-li již takové podmínky splněny – věcně projednal následnou ústavní stížnost. Jinými slovy, usnesení odmítající ústavní stížnost nepředstavuje překážku pro projednání pozdější ústavní stížnosti směřující proti totožným rozhodnutím. Rozhodující v takovém případě je, zda následná ústavní stížnost splňuje podmínky stanovené Ústavou a zákonem o Ústavním soudu. Je ovšem třeba poznamenat, že se překážka věci pravomocně rozsouzené (*rei iudicatae*) přesto uplatňuje i ve vztahu k usnesením Ústavního soudu. Právní posouzení skutečností v rámci dřívějšího řízení o ústavní stížnosti, byť uvedené pouze v usnesení, zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené ve vztahu ke zvažovaným právním otázkám a skutečnostem. V řízení o pozdější ústavní stížnosti tedy Ústavní soud nemůže tyto skutečnosti hodnotit odlišně. To má zvláštní význam v případě usnesení, kterými je návrh odmítnut pro zjevnou neopodstatněnost [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu], neboť v takových případech se Ústavní soud v jisté míře vyjádřil i k podstatě návrhu (tzv. kvazimeritorní posouzení). V důsledku uvedeného platí, že „ústavní stížnost je ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu zjevně neopodstatněná také v případě, kdy jí předestřené tvrzení o porušení základního práva a svobody bylo již dříve Ústavním soudem posouzeno, a z něj vycházející (obdobná) ústavní stížnost jím byla shledána neopodstatněnou“ (usnesení sp. zn. I. ÚS 1895/13 ze dne 15. 8. 2013, usnesení sp. zn. III. ÚS 4460/12 ze dne 14. 2. 2013), a to bez ohledu na to, zda jsou napadena totožná rozhodnutí [shodně nálezní sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013 (N 215/71 SbNU 517), bod 10].

18. Ve světle uvedeného Ústavní soud konstatuje, že jeho předchozí usnesení nepředstavují překážku pro věcné projednání aktuální ústavní stížnosti stěžovatele. Tato stížnost splňuje podmínky stanovené pro věcné projednání Ústavou a zákonem o Ústavním soudu, zejména byla podána ještě včas.

19. V ústavní stížnosti směřující vůči totožným rozhodnutím jako současná ústavní stížnost (bod 9 tohoto nálezu) stěžovatel uplatnil zcela odlišnou argumentaci. Poukazoval totiž na to, že soudy o jeho vazbě nerozhodly v zákonné lhůtě a že dostatečně nezávažily možnosti nahrazení vazby. Výlučně těmito otázkami se Ústavní soud tehdy zabýval (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 1383/15 ze dne 9. 6. 2015). Otázka

nestrannosti soudce nebyla v citovaném usnesení řešena a související skutečnosti v něm nebyly hodnoceny, toto usnesení tedy nijak nelimituje nynější přezkum Ústavního soudu.

20. Ve druhé zmiňované ústavní stížnosti stěžovatel stejně jako nyní namítal porušení práva na nestranného soudce, a to vůči stejnému soudci a ve vztahu ke stejnému soudnímu řízení (bod 4 tohoto nálezu). Jinými slovy, už tehdy stěžovatel namítal, že předseda senátu Mgr. Roubalík je v této trestní věci podjatý. Předseda senátu Mgr. Roubalík totiž na stěžovatele podal trestní oznámení a uvedl, že výroky stěžovatele citelně zasáhly do jeho osobnostní sféry. Ústavní soud tehdy nepovažoval tyto dvě skutečnosti za dostatečné pro závěr, že došlo k porušení stěžovatelova práva na nestranného soudce, a ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou usnesením sp. zn. IV. ÚS 252/15 ze dne 9. 2. 2015. Zde se již překážka věci pravomocně rozsouzené uplatní, a to ve vztahu k právnímu hodnocení všech tehdy zvažovaných skutečností. Přitom nehraje roli, že tehdy bylo napadeno jiné rozhodnutí obecného soudu. Ústavní soud se tak v nynějším řízení nebude odchylovat od hodnocení skutečností provedeného v citovaném usnesení. Jinými slovy, zjištění, že předseda senátu Mgr. Roubalík podal na stěžovatele za jeho výroky trestní oznámení a že sám vylíčil důvody, pro které se cítí podjatý, musí kvůli překážce věci pravomocně rozsouzené i v tomto řízení Ústavní soud hodnotit tak, že o podjatosti Mgr. Roubalíka samy o sobě nesvědčí.

21. Se zřetelem k uvedenému omezení Ústavní soud přistoupil k věcnému posouzení ústavní stížnosti.

B. Obecné principy

22. Právo na nestranného soudce je neodmyslitelnou součástí práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních svobod (dále jen „Listina“). Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že nestrannost soudce „je jedním z hlavních předpokladů spravedlivého rozhodování a jednou z hlavních premis důvěry občanů a jiných subjektů práva v právo a právní stát“ [nález sp. zn. I. ÚS 371/04 ze dne 31. 8. 2004 (N 121/34 SbNU 255), shodně např. nález sp. zn. II. ÚS 551/03 ze dne 16. 5. 2006 (N 101/41 SbNU 297) nebo nález sp. zn. III. ÚS 449/04 ze dne 16. 12. 2004 (N 193/35 SbNU 541)].

23. Toto právo je chráněno i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Rovněž Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) pokládá nestrannost soudců za jednu z nezbytných podmínek toho, aby soudy požívaly důvěry veřejnosti, což je v demokratické společnosti nezbytné (rozsudek ESLP ve věci Piersack proti Belgii ze dne 1. 10. 1982, stížnost č. 8692/79, § 30). Tuto důvěru by měly soudy a soudci vzbuzovat i u obviněných (rozsudek ESLP ve věci De Cubber proti Belgii ze dne 26. 10. 1984, stížnost č. 9186/80, § 26).

24. Nestranností je třeba rozumět absenci předsudku či zaujatosti soudce (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Morice proti Francii ze dne 23. 4. 2015, stížnost č. 29369/10, § 73). Podle judikatury Ústavního soudu i ESLP se nestrannost soudce posuzuje ve dvou krocích, a to prostřednictvím tzv. subjektivního a objektivního testu nestrannosti.

25. Subjektivním testem se zjišťuje, jaké je osobní přesvědčení nebo zájem soudce v daném případě (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Kyprianou proti Kypru ze dne 15. 12. 2005, stížnost č. 73797/01, § 118). V tomto pojetí je nestrannost „především

subjektivní psychickou kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům atd.)“ [nález sp. zn. I. ÚS 371/04 ze dne 31. 8. 2004 (N 121/34 SbNU 255)]. V rámci subjektivního testu se uplatňuje vyvratitelná domněnka nestrannosti soudce (rozsudek pléna ESLP ve věci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere* proti Belgii ze dne 23. 6. 1981, stížnosti č. 6878/75 a 7238/75, § 58; rozsudek pléna ESLP ve věci *Hauschildt* proti Dánsku ze dne 24. 5. 1989, stížnost č. 10486/83, § 47; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Micallef* proti Maltě ze dne 15. 10. 2009, stížnost č. 17056/56, § 94).

26. Pro účely subjektivního testu je tak soudce považován za nestranného, dokud není prokázán opak (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Lindon, Otchakovsky-Laurens a July* proti Francii ze dne 22. 10. 2007, stížnosti č. 21279/02 a 36448/02, § 76). Jinými slovy, domněnku subjektivní nestrannosti je možné vyvrátit jen objektivním způsobem [k nutnosti rozhodovat o vyloučení soudců na základě objektivního hlediska viz nález sp. zn. II. ÚS 105/01 ze dne 3. 7. 2001 (N 98/23 SbNU 11)].

27. Získat důkaz, který by byl schopen vyvrátit domněnku nestrannosti, bude zpravidla obtížné. Naprostá většina případů řešených ESLP se tudíž soustředí na objektivní test, který tak představuje další důležitou záruku nestrannosti soudců (rozsudek ESLP ve věci *Pullar* proti Spojenému království ze dne 10. 6. 1996, stížnost č. 22399/93, § 32).

28. V rámci objektivního testu se zkoumá, zda existují skutečnosti vzbuzující pochybnost o nestrannosti soudce (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Morice* proti Francii ze dne 23. 4. 2015, stížnost č. 29369/10, § 76). Jak totiž Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. III. ÚS 441/04 ze dne 12. 1. 2005 (N 6/36 SbNU 53), „nestačí, že se soudce subjektivně necítí být podjatý ve vztahu k účastníkům či věci, ale i objektivně nahlíženo musí být vyloučeny oprávněné pochybnosti o jeho nestrannosti“. Jinými slovy, „[n]ejde [...] pouze o hodnocení subjektivního pocitu soudkyně, zda se cítí nebo necítí být podjatá, anebo [o] hodnocení osobního vztahu k účastníkům řízení, ale o objektivní úvahu, zda – s ohledem na okolnosti případu – lze mít za to, že by soudce podjatý mohl být“ [nález sp. zn. I. ÚS 167/94 ze dne 27. 11. 1996 (N 127/6 SbNU 429)]. V tomto ohledu může mít i zdání jistou důležitost, neboť je v sázce důvěra, kterou soudy v demokratické společnosti musí u veřejnosti vzbuzovat [rozsudek ESLP ve věci *Ferrantelli a Santangelo* proti Itálii ze dne 7. 8. 1996, stížnost č. 19874/92, § 58, obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 4. 2005 (N 89/37 SbNU 207; 220/2005 Sb.)].

29. Navzdory uvedenému vymezení není mezi subjektivním a objektivním testem nestrannosti nepřekonatelná propast, a proto jejich vzájemné rozdíly nemusí být vždy zřetelné. Jednání soudce totiž může vzbuzovat oprávněnou pochybnost o jeho nestrannosti z hlediska objektivního testu, avšak zároveň toto jednání může vypovídat o osobním přesvědčení soudce natolik, že to povede k vyvrácení domněnky jeho nestrannosti v rámci subjektivního testu (viz rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Kyprianou* proti Kypru ze dne 15. 12. 2005, stížnost č. 73797/01, § 119 a § 123–133).

30. Ústavní soud považuje za nutné připomenout i úlohu a význam presumpce nevinny, která je chráněna čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Obě ustanovení představují důležitou záruku spravedlivosti trestního řízení, jinými slovy, jádro jejich působení se týká především trestního řízení, v němž je příslušný trestný čin projednáván.

31. Časová působnost čl. 6 odst. 2 Úmluvy začíná až okamžikem, kdy je dotčená osoba obviněna z trestného činu, přičemž je ale třeba pojmy obvinění a trestný čin vnímat v autonomním významu, který jim přikládá ESLP ve své judikatuře (rozsudek ESLP ve věci G. C. P. proti Rumunsku ze dne 20. 12. 2011, stížnost č. 20899/03, § 38).

32. Z judikatury ESLP plyne, že presumpce nevinny bude porušena v případech, kdy ze soudního rozhodnutí nebo vyjádření veřejného činitele vyplývá, že osoba obviněná z trestného činu je vinna, přestože její vina nebyla zákonným způsobem prokázána (rozsudek ESLP ve věci *Allenet de Ribemont* proti Francii ze dne 10. 2. 1995, stížnost č. 15175/89, § 35). Existuje zásadní rozdíl mezi vyjádřením, že určitá osoba je podezřelá ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že tato osoba trestný čin spáchala (rozsudek ESLP ve věci *Khuzhin* a další proti Rusku ze dne 23. 10. 2008, stížnost č. 13470/02, § 94). V tomto ohledu tak musí veřejní činitelé pečlivě volit svá slova (rozsudek ESLP ve věci *Böhmer* proti Německu ze dne 3. 10. 2002, stížnost č. 37568/97, § 54 a 56; rozsudek ESLP ve věci *Nešťák* proti Slovensku ze dne 27. 2. 2007, stížnost č. 65559/01, § 88 a 89).

33. Podle čl. 40 odst. 2 Listiny je „[k]aždý, proti němuž je vedeno trestní řízení, [...] považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena“. Ústavní soud se ve své judikatuře vyjadřoval především k působení tohoto principu a z něj plynoucí zásady „v pochybnostech ve prospěch obviněného“ (*in dubio pro reo*) v rámci trestního řízení o příslušném trestném činu [např. nález sp. zn. I. ÚS 910/07 ze dne 23. 9. 2008 (N 156/50 SbNU 389), body 8–13; nález sp. zn. II. ÚS 226/06 ze dne 11. 3. 2010 (N 48/56 SbNU 521); nález sp. zn. III. ÚS 1076/08 ze dne 15. 8. 2008 (N 144/50 SbNU 269); nález sp. zn. IV. ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014]. Na druhou stranu Ústavní soud připustil i nepřímé působení presumpce nevinny v horizontálních vztazích a její vyvažování se svobodou projevu (nález sp. zn. II. ÚS 577/13 ze dne 23. 6. 2015, zejména body 25–37) a její vnímání v širším kontextu i mimo odvětví trestního práva [nález sp. zn. I. ÚS 3654/10 ze dne 3. 3. 2011 (N 35/60 SbNU 425)].

34. Přestože čl. 40 odst. 2 Listiny hovoří o osobě, proti níž „je vedeno trestní řízení“, musí stát ctít presumpci nevinny i před tím, než vůči dotčenému jednotlivci takové řízení zahájí. Jinými slovy, stát nemůže s nikým jednat jako s osobou vinnou z trestného činu, pokud o vině pravomocně nerozhodl soud. Pokud se totiž nevina presumuje po zahájení trestního řízení, kdy již zpravidla byly zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, tím spíše je třeba nevinu presumovat tehdy, dokud žádné takové skutečnosti předepsaným způsobem zjištěny nebyly. Navíc je třeba vykládat čl. 40 odst. 2 Listiny ve světle čl. 40 odst. 1 Listiny, podle něhož „[j]en soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy“. Tento soud samozřejmě musí respektovat záruky stanovené v hlavě páté Listiny, proto o vině může rozhodnout jen zákonný soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny.

35. Presumpci nevinny podle čl. 40 odst. 2 Listiny tak musí stát respektovat i mimo trestní řízení o konkrétní trestní věci. Ani v jiných řízeních proto stát, respektive veřejní činitelé nesmějí vycházet z toho, že určitá osoba spáchala trestný čin, pokud o vině této osoby nebylo pravomocně rozhodnuto soudem. S presumpcí nevinny podle čl. 40 odst. 2 Listiny tudíž není slučitelné ani vyjádření soudce nebo jiného veřejného činitele, z něhož plyne, že určitá osoba je vinna z trestného činu, pokud o tom soud pravomocně nerozhodl. Při aplikaci čl. 40 odst. 2 Listiny je totiž podle názoru Ústavního soudu třeba uplatňovat východiska judikatury ESLP (bod 32 tohoto nálezu). Podle této judikatury musí veřejní činitelé pečlivě volit svá slova, neboť je zásadní rozdíl mezi vyjádřením, že

určitá osoba je podezřelá ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že tato osoba trestný čin spáchala. To je třeba promítnout i do úvah o nestrannosti soudce, který takové prohlášení učiní.

36. Pokud soudce mimo odůvodnění rozsudku v příslušné trestní věci vyjádří názor, že určitá osoba je vinna trestným činem za situace, kdy tato osoba nebyla za tento trestný čin pravomocně odsouzena, zakládá tato skutečnost silné podezření, že dotyčný soudce není subjektivně nestranný. Přesvědčení soudce, že účastník řízení spáchal trestný čin, které není podloženo pravomocným odsuzujícím rozsudkem ani důkazy v rámci příslušného trestního řízení, totiž svědčí o zaujatosti tohoto soudce vůči danému účastníkovi a o předsudku, které brání nestrannému projednání případu. Nad to takovéto tvrzení v odůvodnění soudního rozhodnutí je nepřijatelným zásahem do presumpce nevinny stěžovatele ve vztahu k tvrzenému spáchání trestného činu křivého obvinění.

37. Ve světle těchto principů Ústavní soud posoudil projednávaný případ.

C. Aplikace na projednávaný případ

38. Stěžovatel namítá, že předseda senátu Mgr. Roubalík rozhodující v jeho trestní věci není nestranný. Stěžovatel poukázal na to, že dotyčný soudce na něj podal kvůli jeho vyjádřením trestní oznámení, což podle stěžovatele vyvolává objektivní pochybnost o nestrannosti tohoto soudce. Navíc v původním usnesení o svém vyloučení dotyčný soudce uvedl, že se vyjádřeními cítí dotčen a že by nebyl věc schopn nestranně posoudit. Tato argumentace by v nynějším řízení sama o sobě nemohla mít úspěch, neboť se jí Ústavní soud již zabýval a vyhodnotil ji jako zjevně neopodstatněnou (bod 4 tohoto nálezu), od tohoto hodnocení se Ústavní soud nemůže v tomto řízení odchylovat (bod 20 tohoto nálezu). Dále ovšem stěžovatel poukázal na to, že sám podal na dotyčného soudce trestní oznámení. Ústavní soud navíc z napadeného rozhodnutí okresního soudu zjistil, že v něm dotyčný soudce uvedl následující: námitka podjatosti „postrádá (jako ostatně všechny předchozí) aspekt relevantnosti a racionality“ a není důvodná. Předseda senátu Mgr. Roubalík „vysvětlil, proč se vůči němu [stěžovatel] dopustil zločinu křivého obvinění“. Podáním trestního oznámení na stěžovatele se tak předseda senátu „nedopustil téhož zločinu vůči [stěžovateli]“. Ze strany stěžovatele tak mělo jít „pouze o prázdné proklamace, které nemohou narušit nestrannost a nezávislost předsedy senátu“ (bod 7 tohoto nálezu). Tyto skutečnosti nastaly až po vydání odkazovaného usnesení Ústavního soudu (bod 4 tohoto nálezu) a Ústavní soud se jimi doposud nezabýval. Ústavní soud tak musel posoudit, zda lze předsedu senátu Mgr. Roubalíka považovat za nestranného soudce i poté, co nastaly výše uvedené nové skutečnosti. Ty je pochopitelně třeba vnímat v kontextu celého případu.

39. Prvním krokem při posuzování nestrannosti soudce je provedení subjektivního testu. Ústavní soud tak zkoumal, zda jsou nové skutečnosti způsobilé vyvrátit domněnku subjektivní nestrannosti soudce, jinými slovy, zda tyto skutečnosti vedou k závěru, že osobní přesvědčení soudce je zatíženo předsudkem nebo zaujatostí ve vztahu ke stěžovateli.

40. Skutečnost, že stěžovatel podal trestní oznámení na soudce, sama o sobě nevypovídá o vnitřním přesvědčení soudce nic a není způsobilá vyvrátit domněnku subjektivní nestrannosti soudce. Tato skutečnost může mít jistou vypovídající hodnotu jen z hlediska osobního přesvědčení stěžovatele, dále se jí proto není třeba zabývat.

41. Skutečnost, že dotyčný soudce v napadeném rozhodnutí uvedl výše citované

výroky (bod 7 a 38 tohoto nálezu), už ovšem při posuzování osobního přesvědčení soudce vypovídací hodnotu má. Tyto výroky jsou plně přiřitatelné dotyčnému soudci jako předsedovi senátu, který vydal rozhodnutí, v němž jsou obsažené.

42. Výrok, že předseda senátu Mgr. Roubalík „vysvětlil, proč se vůči němu [stěžovatel] dopustil zločinu křivého obvinění“, není slučitelný s presumpcí nevinu stěžovatele. Tímto výrokem postavil předseda senátu Mgr. Roubalík najisto, že stěžovatel je vinen z trestného činu křivého obvinění, přestože za něj nebyl pravomocně odsouzen. Veřejní činitelé, zejména trestní soudci, si musí být vědomi nutnosti striktně dodržovat presumpci nevinu, a to i z hlediska formulací, které volí ve svých rozhodnutích. Uvedené prohlášení předsedy senátu Mgr. Roubalíka, které nerespektuje presumpci nevinu stěžovatele, zakládá silné podezření, že uvažování tohoto soudce je zatíženo předsudkem ve vztahu ke stěžovateli a není nezaujaté.

43. Ústavní soud musí v této souvislosti poukázat na podobnost případu s rozsudkem velkého senátu ESLP ve věci Kyprianou proti Kypru ze dne 15. 12. 2005, stížnost č. 73797/01. Tento případ se týkal kyperského advokáta (§ 15 citovaného rozsudku), který soudcům vyčetl, že si vyměňují „psaníčka“ (řecky „ravasakia“, k významu viz § 41 citovaného rozsudku) během výslechu svědka (§ 17 citovaného rozsudku). Vzápětí ho stejní soudci odsoudili k pěti dnům vězení, neboť se tím měl dopustit pohrdání soudem (§ 18 citovaného rozsudku). ESLP dospěl k závěru, že tito soudci nesplňovali test subjektivní nestrannosti, s poukazem na čtyři důvody: (1) tito soudci uvedli, že se cítí být hluboce uraženi jako osoby; (2) používali důrazná vyjádření svědčící o jejich rozhořčení; (3) okamžitě advokáta odsoudili k pětidennímu vězení, což považovali za jediné adekvátní opatření a (4) ještě před odsouzením advokáta vyjádřili názor, že je vinen z trestného činu pohrdání soudem (§ 130 citovaného rozsudku).

44. Z těchto čtyř faktorů jsou v projednávaném případě tři splněny zcela a jeden částečně. Předseda senátu Mgr. Roubalík totiž: (1) uvedl, že „výtky obžalovaného [stěžovatele] velmi citelně a subjektivně zasáhly do [jeho] osobnosti a profesní sféry [...]“, a že proto „cítí, že by již nemohl nestranně tr. věc [stěžovatele] rozhodnout a projednat“; (2) používal výrazná vyjádření svědčící o jeho rozhořčení – nejprve šlo o již zmíněná vyjádření o citelném zásahu do jeho osobnostní sféry, z pozdějších vyjádření lze uvést výrok, že námitka stěžovatele „postrádá (jako ostatně všechny předchozí) aspekt relevantnosti a racionality“ a že ze strany stěžovatele jde „pouze o prázdné proklamace“; (3) sice neodsoudil stěžovatele, nicméně na něj podal trestní oznámení a (4) následně vyjádřil názor, že stěžovatel je vinen ze spáchání příslušného trestného činu. I s ohledem na tyto okolnosti případu tak Ústavní soud musí konstatovat, že domněnka subjektivní nestrannosti soudce Mgr. Roubalík byla vyvrácena a že tento soudce není z hlediska subjektivního testu nestranný.

45. Za těchto okolností by bylo nadbytečné provádět test objektivní nestrannosti.

46. Věc lze tedy shrnout takto. Předseda senátu Mgr. Roubalík při rozhodování v trestní věci stěžovatele vyjádřil názor, že stěžovatel „se vůči němu [...] dopustil zločinu křivého obvinění“, aniž by byl stěžovatel za tento trestný čin pravomocně odsouzen. Tento soudce tedy nerespektoval presumpci nevinu. Přitom nemůže hrát roli to, že předseda senátu Mgr. Roubalík rozhodoval v daném řízení o jiném trestném činu, než je údajný zločin křivého obvinění. Stát, respektive veřejní činitelé a zejména trestní soudci jsou totiž povinni respektovat presumpci nevinu i v jiném řízení než v tom, v němž je příslušný trestný čin projednáván. I v těchto řízeních se musejí zdržet prohlášení, z nichž vyplývá, že považují určitou osobu za vinnou trestným činem, ačkoliv o vině této osoby nebylo soudem pravomocně rozhodnuto. Tuto povinnost

předseda senátu Mgr. Roubalík nerespektoval, čímž založil silné podezření o tom, že není subjektivně nestranný. To potvrdily i další okolnosti případu – právě tento soudce totiž podal na stěžovatele trestní oznámení; prohlásil, že výtky stěžovatele velmi citelně zasáhly do jeho osobnostní sféry; a používal i další výrazná vyjádření svědčící o jeho rozhořčení. Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že tento soudce není nestranný, neboť uvedenými zjištěními byla vyvrácena domněnka jeho subjektivní nestrannosti.

47. Krajský soud ve svém napadeném usnesení nezážil výše uvedené okolnosti a dospěl k nesprávnému závěru, že situace se od předchozího rozhodnutí Ústavního soudu nezměnila. V důsledku toho v rozporu s čl. 4 Ústavy České republiky neposkytl ochranu základnímu právu stěžovatele na nestranného soudce, když jeho stížnost zamítl. Tímto usnesením tak bylo porušeno základní právo stěžovatele na nestranného soudce jako součást práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

D. Závěr

48. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadeným usnesením krajského soudu byla porušena stěžovatelova základní práva zaručená článkem 36 odst. 1 a článkem 40 odst. 2 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu v této části ústavní stížnosti vyhověl a toto napadené usnesení zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

49. Obecné soudy jsou povinny ve svém rozhodování vycházet z toho, že státní orgány, zejména pak soudy, jsou povinny respektovat presumpci nevinny ve všech řízeních, tedy i v jiném řízení než v tom, v němž je příslušný trestný čin projednáván. I v těchto řízeních se musejí zdržet prohlášení, z nichž vyplývá, že považují určitou osobu za vinnou trestným činem, ačkoliv o vině této osoby nebylo žádným soudem pravomocně rozhodnuto. Postup, který neodpovídá tomuto pravidlu, je neústavní pro rozpor s čl. 40 odst. 2 Listiny (presumpce nevinny). Soudce, který ve svém rozhodnutí toto pravidlo nerespektuje, zpravidla bude v dalším rozhodování o osobě takto neprávem osočené považován za podjatého, a tudíž nebude nestranným soudcem ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

50. Ústavní soud si je vědom, že stěžovatel navrhl zrušení III. výroku rozhodnutí okresního soudu o vyloučení soudce Mgr. Roubalíka a zrušení celého napadeného rozhodnutí krajského soudu, přičemž podstata jeho argumentace směřuje výlučně k otázce podjatosti a nestrannosti tohoto soudce. Tyto námitky výše Ústavní soud posoudil s tím, že částečně se jedná o otázku Ústavním soudem již rozhodnutou, avšak zčásti ohledně hodnocení soudcem provedené argumentace v napadeném rozhodnutí prizmatem presumpce nevinny dal stěžovateli za pravdu. Ústavní soud s ohledem na rozsah argumentace stěžovatele zvažoval, v jakém rozsahu přistoupit k derogaci napadeného usnesení krajského soudu. Zda zrušit toto rozhodnutí krajského soudu v celém rozsahu či pouze v rozsahu, v němž posuzuje III. výrok prvostupňového rozhodnutí, tedy otázku vyloučení předsedy senátu z vykonávání úkonů trestního řízení. Ústavní soud přistoupil k derogaci napadeného rozhodnutí krajského soudu v celém rozsahu bez omezení. Vázán závěry tohoto nálezu krajský soud nemůže zvážit otázku vyloučení předsedy senátu izolovaně, aniž by současně nebyla ve hře i otázka zákonnosti jím vydaného rozhodnutí o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby. Případný závěr o vyloučení předsedy senátu má totiž dopad i do rozhodování o zákonnosti jím vydaného rozhodnutí o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby.

51. Ústavní soud naopak nepřistoupil ke zrušení napadeného výroku III. usnesení okresního soudu, a to z následujících důvodů. Ústavnímu soudu jako soudnímu orgánu

ochrany ústavnosti dle čl. 83 Ústavy náleží rozhodnout s konečnou platností o tom, zda byla nebo nebyla v konkrétním případě porušena základní práva nebo svobody jednotlivce. Ústavní soud ovšem není jediným orgánem, který základním právům a svobodám poskytuje ochranu, neboť to je v souladu s čl. 4 Ústavy povinností všech soudů. Ústavní soud proto ve své činnosti vychází z principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů [nález sp. zn. III. ÚS 148/97 ze dne 25. 9. 1997 (N 113/9 SbNU 65)] a zasahuje do jejich činnosti jedině tehdy, je-li to nezbytné pro ochranu základních práv a svobod. Tento princip se projevuje i v subsidiaritě ústavní stížnosti (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), která je zásadně (srov. § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) až posledním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Z principu minimalizace zásahů a ze subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud dovodil své oprávnění odmítnout část ústavní stížnosti pro nepřípustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu] v situacích, kdy zrušením jen jednoho (nebo části) z napadených rozhodnutí je znovu vytvořen obecným soudům dostatečný prostor pro to, aby samy poskytly ochranu základním právům a svobodám [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17), bod 5; nález sp. zn. II. ÚS 200/13 ze dne 16. 7. 2013 (N 123/70 SbNU 127); nález sp. zn. III. ÚS 2428/13 ze dne 13. 6. 2014 (N 123/73 SbNU 869); nález sp. zn. IV. ÚS 2722/13 ze dne 3. 2. 2015, bod 28]. Je na uvážení Ústavního soudu, jak rozsáhlý zásah do rozhodování obecných soudů považuje v konkrétním případě za nezbytný pro nápravu zjištěného porušení základních práv či svobod. Rozhodne-li Ústavní soud o nepřípustnosti části ústavní stížnosti z tohoto důvodu, jde o výsledek jeho uvážení, který nemá žádnou spojitost se skutečným vyčerpáním opravných prostředků stěžovatelem. V projednávaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že k tomu, aby došlo k nápravě zjištěného porušení základních práv stěžovatele, je dostačující zrušit usnesení krajského soudu. Ten bude nyní vázán právním názorem Ústavního soudu vyjádřeným v tomto nálezu a bude povinen poskytnout ochranu základním právům stěžovatele ve vztahu k usnesení okresního soudu jako celku, tedy nikoliv jen ohledně napadeného výroku III. usnesení okresního soudu. Část ústavní stížnosti směřující proti výroku III. usnesení okresního soudu proto Ústavní soud odmítl pro nepřípustnost podle § 75 odst. 1 ve spojení s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. ledna 2016

David Uhlíř
předseda senátu